

Zagrizen boj s strašilom

To sta dve knjigi velikega formata, ki ga je narekovala vsebina. Dr. Milko Mikola je pregleдал in za objavo izbral dokumente, ki so bolj ali manj čedno natipkana besedila. Poročajo o veri in vernikih, o cerkvi in duhovnikih, o pokrivanju zvonikov in ovajanju romarjev. Kdaj? Med letoma 1954 in 1970. Kje? V občinah okoli Celja in skozi rudarske kraje proti vzhodu do Brezic. Zorni kot? Partijski in policijski.

Piše Alenka Puhar

Knjiga je začela nastajati, ko se je bivši CK bivše ZKS odpovedal arhivu in nekaj izročil osrednjemu, državnemu arhivu, nekaj pa pokrajinskim ustanovam te vrste. Dr. Milko Mikola, ki dela v Zgodovinskem arhivu v Celju, je dobil gradivo o občinah tega področja. Letos se je odločil za objavo tistih zapisnikov in poročil, ki jih tematsko vežejo v naslovu poudarjena gesla. Dele toorej predstavlja, kako se je uresničevala v vrhu začrtana politika do vere – na formalni ravni dopuščene, v resnici pa prezirane in vztrajno preganjane.

Mikola poskrbi za prav kratenk uvod, ki pa ga uvede z rezim akordom.

»Mi smo nasprotniki vere. Mi vemo, da je vera šašava stvar. To je strašilo za ljudi.

Vera v 20. stoletju ne spada več v našo stvarnost. To je stvar, ki je bila pred 500 leti, danes pa je neumnost,« se je izprsil Franc Leskošek Luka pred celjskimi komunisti junija 1954. Tedaj je bilo »herojsko« obdobje preganjanja že mimo, začenjal se je čas drobnih, bolj pritajenih represivnih potez. V političnem smislu pa se dokumenti, zajeti v knjigah, delijo v dve poglavji. V prvem Jugoslavija sploh nima diplomatskih stikov z Vatikanom, v drugem, to je sredi šestdesetih let, pa se pogaja in končno sklene z Vatikanom protokol.

V skladu s prepričanjem, da pozna znanstveno resnico o poteku zgodovine, se je komunistična partija doživljala v mesijanski vlogi: ljudem je obljubljala popolno srečo na zemlji, a za ceno podreditve ter odrekanja vrsti vrednot, dognanj, nazorov – tudi ali

predvsem religiji. Zgoraj citirane Leskoškove besede so pravzaprav še blage. Komunisti sveta niso opisovali samo v antinomiji pametno: neumno. Z veliko gorečnostjo so ga predstavljali tudi v fantazijski obliki mitskih spopadov, kjer se zdravo bori z bolnim, kleno z razkrojenim, mlado s starim. Kot mnoga druga mesijanska gibanja so se doživljali kot posebljena vrlina, ki se mora – dolžnost namreč kliče – kar naprej in tako rekoč proti svoji volji na vseh frontah boriti za ureditev sveta. Vera pa je eden glavnih razlogov za njegovo neurejenost.

Kaj je vera? Najprej je klerikalizem in »klerikalizem je naš najhujši sovražnik«, kot je tovariše opominjal Marinko jeseni 1954, »proti njemu se je potrebno boriti tudi sedaj, ko imamo oblast in vse v rokah«. Ta sovražnik je gnil in »treba

je podvzeti pravilne ukrepe, da se to gniloba odstrani«.

Veliko odstranjevanje gnilobe in ostankov – denimo ostankov nedanjih nun, ki so se zbrale v Šentjurju – je imelo za kontrast čvrsto, jedro zdravje. Zato se partijska poročila hvalijo, da »večina naše mladine ni okužena z religioznimi vplivi«, ali pa naročajo »nujno pregledati kader ter kolikor je zdravega sprejeti v članstvo ZK«. Brez tega je mladina v hudi nevarnosti, da postane »plen klera«, ki je znan kot ujeta.

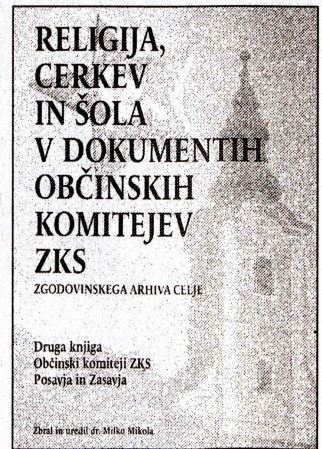
Vzvišeni cilj, ki si ga je postavila partija, v sami praksi ni dajal niti malo plemenitega vtisa. Nasprotno. Vsi ti dokumenti, pretežno zapisniki sestankov ali poročila miličnikov, so prav boleče malenkostna, pritlehna in ozkosrčna pričevanja. Ljudje, ki se predstavljajo s ponosno oznako avantgarde, posestnikov znanstvene resnice, še najbolj spominjajo na tisto, kar se je pred sto leti imenovalo dolina šentflorjanska. Ali pa stare tercialke. Miličniki in partijski funk-

cionarji motrijo, kdo hodi v cerkev in kolikokrat, kdo pošilja otroke k verouku in kam, kdo gre k obhajilu in birmi, kdo k polnočnici ali na romanje. Vohajo, iz katere hiše diši po potici ali šunki, kdo vse je nesel polno košaro k žegnjanju, kje se je ustavil župnik za kosilo, kakšne bonbone je potegnil iz žepa. Skrbno so popisani vsi, ki hodijo ministrirat, vsi, ki bi ali so šli na bogoslovje. Posebnega preplaha se zdi vredno, če se v tako revolucionarnem proletarskem kraju, kot so Trbovlje, zgodi birma ali če v pevskem zboru ni dovolj komunistov, da bi imeli pod kontrolo klerikalnega pevododjo.

Noben detalj ni preneznaten. Občinski komitet v Šoštanjju je bil obveščen, da sta 11. junija 1962 pred cerkvijo v Belih vodah »kuhala čaj in kavo Antonija Brunjak in njen sin Franc iz Šentflorjana ter Rozalija Fece iz Šoštanja. Kavo in čaj z rumom so nato prodajali, brez da bi imeli potrebno dovoljenje.« Z iste postaje milice je na oddelek za notranje za-

deve v Celju prišlo poročilo o izletu v Luče in Logarsko dolino: »Tako se je tudi kaplan Gračnar spreoblekel v civil in skupno z ostalimi odpotoval v Logarsko dolino k Logarskim sestram, ki so bile o tem že obveščene, ki so pripravile jedila in pijačo. Pred ko so začeli jesti, so molili in ko so končali, nato pa so zapeli par pesmi... Za vso hrano in pijačo so plačali 550 din.« Za marsikatero

avtomobilu, kot se moramo držati, ker gre za našo glavo.« Že, že, a kaj, ko je na vsakem slovenskem hribočku cerkev in v vsaki fakultetno izobražen mož – kako naj bomo temu kos, se sprašuje potrti partijski sekretar. Odgovor se zlahka razbere: še nekaj več pritiska, še malo več ovajanja – pa manj »šimfanja«, ker »naše neuspehe izkorišča cerkev in vse, kar je nam nasprotno«.

Milko Mikola (urednik): Religija, cerkev in šola v dokumentih občinskih komitejev ZKS; 1. knjiga: Občinski komiteji ZKS celjskega območja; 2. knjiga: Občinski komiteji ZKS Posavja in Zasavja. Samozaložba s podporo Mohorjeve družbe, Celje 2003.

Z objavo dokumentov, ki jih je nabral Mikola, smo dobili pomembno pričevanje o stanju duha in telesa v prvih dveh desetletjih socializma. Tudi o pismenosti in artikuliranosti nosilcev oblasti. Knjigi pa ne bi škodoval pošten pregled ali informativni minimum o formalnih in neformalnih mejnikih v delu cerkve in življenju vernikov v socializmu.

jo. Po dvajsetletni vladavini komunistične partije vera ni izumrla; nasprotno, zdi se, da je močnejša. Vendar ne smemo obupati, leta 1966 Boris Mikuš nagovarja trboveljske komuniste:

»Naša perspektiva je še vedno ateistična družba, to je še vedno naš program. Mi smo ugotovili, da samo s socialistično revolucijo vere ne odpravljamo, torej se moramo pripravi na dolgoleten zagrizen boj. Če na to nismo pripravljene, potem nam je jasno, kakšen je bodoči proces. Če se v spopadu s cerkvijo ne držimo tako

komunisti, kot se moramo držati, ker gre za našo glavo.«

Že, že, a kaj, ko je na vsakem slovenskem hribočku cerkev in v vsaki fakultetno izobražen mož – kako naj bomo temu kos, se sprašuje potrti partijski sekretar. Odgovor se zlahka razbere: še nekaj več pritiska, še malo več ovajanja – pa manj »šimfanja«, ker »naše neuspehe izkorišča cerkev in vse, kar je nam nasprotno«.

postaje milice v Račečah jeseni 1961 pravi, da delavci trdijo, »da je bilo včasih, ko je imel tovarno v rokah zasebnik, boljše kot je sedaj; je sprejemal v službo vse ljudi od kraja, ne glede na gospoda ali delavca, danes pa je v tovarni DS in UO, kjer je več ljudi, ki o zaposlitvi odločajo in je slabše češ, če se nekdo nekomu zameri in zaradi tega ni sprejet v službo«. Tudi to se je govorilo, »da Komunistem bi bil v redu, ker je to bratstvo, samo če bi se ga pridrževali tisti, ki so na odgovornih mestih in ne kratili pravic drugih ljudi«.

To z drugimi besedami pomeni, da smo z objavo dokumentov, ki jih je nabral Mikola, dobili pomembno pričevanje o stanju duha in telesa v prvih dveh desetletjih socializma. Tudi o pismenosti in artikuliranosti nosilcev oblasti. Knjigi pa ne bi škodoval pošten pregled ali informativni minimum o formalnih in neformalnih mejnikih v delu cerkve in življenju vernikov v socializmu. Če politika KPS ni izkoreninila vernosti, pa je zanesljivo okrnila nekatera osnovna znanja, ki bi olajšala orientacijo v tem podnebnju.

Knjiga je izšla v samozaložbi, s podporo Mohorjeve družbe v Celju. Verjetno zaradi vztrajnosti tistih antagonizmov, ki so v njej opisani.